
Nebořte systém financování výzkumu

Nebořte systém financování výzkumu

Prohlášení děkanů přírodovědných fakult k nově projednávané novele zákona o podpoře výzkumu, 5. 2. 2010

S velkým znepokojením sledujeme lehkovážnost, s jakou poslanecká sněmovna nyní projednává zásadní novelu zákona o podpoře výzkumu, který schvalovala před necelým rokem. Návrh, který poslala do druhého čtení, převrací naruby to, co se po mnoho let připravovalo a vznikalo za řady kompromisů mnoha zúčastněných stran a loni bylo uzákoněno. Jde o institucionální financování výzkumu, které má od letošního roku vycházet z hodnocení výsledků vytvořených danou institucí.

Tento systém má jistě mnoho nedostatků, které je třeba napravit. Podstata současného zákona je ale jednoduchá a podle našeho názoru správná. O tom, kolik veřejných prostředků má výzkumná organizace dostat, nemá rozhodovat to, jak dobře umí její představitelé lobovat nebo jak hlasitě dokáží křičet, ale hlavně to, co dokázali její pracovníci dosud vytvořit. Instituce s vynikajícími výsledky má nárok na větší díl, málo produktivní instituce na menší díl z balíku, který v rozpočtu připadá na výzkum.

Ne každá instituce je ovšem nejproduktivnější a ne každému se tedy tento systém líbí. Předmětem kritiky se pak snadno stává způsob měření a hodnocení výsledků, které se podle určitého algoritmu bodují. Snadno se pak najdou jednotlivé příklady, kdy byl nějaký výsledek bodován neúměrně vysoko nebo nízko ve srovnání s ostatními. Pokud se ale podíváme na celkovou tabulku hodnocení jednotlivých institucí, které nedávno zveřejnila vládní Rada pro výzkum, vývoj a inovace, žádná velká překvapení se nekonají. Instituce, o kterých je známo, že jsou vysoce produktivní, mají podstatně více bodů než ty, které tak produktivní nejsou. Někteří poslanci v rozpravě sice argumentovali tím, že systém motivuje ke snadnému získávání bodů za „měkké“ výsledky na úkor kvality, naše zkušenost ale nic takového nepotvrzuje. Důkladnou kontrolou „bodovacích tabulek“ se může každý přesvědčit, že u všech největších hráčů na poli výzkumu nejvíce bodů teče za skutečně kvalitní výsledky, kdežto ty sporné tvoří jen nevýznamnou část. Při veškerých oprávněných výhradách jde o velmi transparentní systém, který omezuje klientelismus a korupci.

Poslanci, kteří návrh novely předložili, argumentují, že stávající systém „vede k neodůvodněnému rozkolísání systému institucionální podpory výzkumu“. Jaké však navrhují alternativy? Podle jejich novely by návrh dělení institucionálních prostředků předkládala Rada, aniž by byla jakýmkoliv hodnocením vázána. Vycházela by jen z velmi obecné Národní politiky výzkumu. Toto dává velký prostor lidskému faktoru v rozhodování o vysokých finančních částkách, přičemž názor na potřebu financovat jednotlivé instituce bývá velmi subjektivní. Přesvědčit se, že vše probíhá transparentně a nekorupčním způsobem, by bylo velmi komplikované.

Někteří z poslanců navrhovali, že bychom měli převzít některý ze zahraničních systémů financování. Ač je velmi užitečné se v zahraničí inspirovat, je naivní se domnívat, že problém financování výzkumu je někde zcela uspokojivě vyřešen a navíc takovým způsobem, aby se mohl jednoduše implementovat u nás. O financování výzkumu se vedou často velmi ostré debaty i jinde a žádná země nemá hotový recept. Zavést modely z Německa, Británie či USA by vyžadovalo kompletní změnu legislativy a přineslo by i řadu vedlejších efektů, o kterých v poslanecké diskusi nepadlo ani slovo.

Pokud něco způsobí rozkolísání, pak jsou to náhlé nekonceptní změny. Na stávající systém se instituce mohly řadu let připravovat a většina z nich tak zodpovědně činila. Pokud však titíž poslanci, kteří loni hlasovali pro tento systém, letos požadují jeho kompletní obrat, ke zlepšení situace to přispět nemůže. Měli bychom hledat lepší metodiky hodnocení, ale ne bořit to, co bylo pracně a odpovědně vytvořeno. Parlament by měl navrhovanou novelu odmítnout.

Bohuslav Gaš, děkan Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (gas@natur.cuni.cz)

Libor Grubhoffer, děkan Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity (liborex@paru.cas.cz)

Zdeněk Němeček, děkan Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy (nemecek@dekanat.mff.cuni.cz)

Juraj Ševčík, děkan Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého (juraj.sevcik@upol.cz)